Год II. Нядзеля, 1 студня 1922 г. (19 дзекабра 1921 г.) № 1

БЕЛАРУСКІЯ ВЕДАМАСЬЦІ

АДРЭС РЭДАКЦЫІ і КАНТОРЫ: Вільня, Вострабрамская 9 (Wilno, Ostrobramska 9).
Адчынена што дня, апрача сьвят, ад 11 да 2 гадзіны.

Падпіска з паштовай нерасылкай на 3 месяцы 400 п. м., на 6 мес. 750 п. мар. За граніцай у два разы даражэй.
Цана абвестак: 75 польск. мар. за радок самага дробнага шрыфту.

Рукапісы павінны быць напісаны чытальна і толькі на адным баку паперы, з праўдзівым прозьвішчам пісаўшага і адрэсам яго (для ведама Рэдакцыі). Непрынятыя у друк рукапісы назад не адаюцца. Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.

№ каштуець 30 польск. мар.
Газэта выходзіць раз у тыдзень.

Віншуем Вас з Новым Годам!

З новым Годам.

Скрыты сьнегам ўсе паляны, вада — цьвёрдым лёдам... Вітаю вас, беларусы, браткі, з Новым Годам.

Кругом гудзе, лес хістае бура — поўным ходам... Дай-жа Божа, каб пагодна стала з Новым Годам.

Каб ужо нас асьвяціла ясьненькім усходам і свабодай абагрэла сонца з Новым Годам.

Янка Макрыца.

Літва і Віленшчына.

Літоўскі ўрад перасьлаў гэтымі днямі на імя старшыні Лігі Народаў свой пратэст проціў выбараў у Віленскі Сойм, паведамляючы, што „калі-б Віленскі Сойм і састаяўся, то Літва будзе ўважаць яго за нямеючы ніякай вартасьці“.

Такім чынам, літоўскі народ, ад імя якога гаворыць урад і сойм літоўскія, выказаўся па пытаньню аб Віленскім Сойме, які склікаецца на 8 студня 1922 г. зусім ясна і пры тым зусім згодна з голасам тутэйшага ня польскага грамадзянства, якое адмовілася выбіраць у Віленскі Сярэдня-літоўскі Сойм.

У той самы час прэзыдэнт міністраў літоўскага ўраду д-р. Грыніус адчытаў у Літоўскім Сойме дэклярацыю ў справе Віленскага Сойму, у якой, выказаўшы адносіны Літоўскага ўраду да Віленскага Сойму так званай Сярэдняй Літвы, вызначыў цэлы рад палажэньняў, якімі будзе кіравацца літоўскі ўрад у сваёй палітыцы да ўсходняй часьці Літвы, г. ё., да Віленшчыны.

Галоўныя з іх вось якія:

I. Усходняя Літва атрымае сваю краёвую аўтаномію са сваім Соймам у Вільні.

II. Аўтаномны Віленскі Сойм будзе выдаваць свае законы па пытаньням: ужываньня краёвых моваў, школ, рэлігіі, спраў культурных, краёвых судоў, краёвай гаспадаркі і інш.

III. Агульны літоўскі Сойм і агульны ўрад, у якіх будуць браць удзел прадстаўнікі аўтаномнага абшару, будзе ведаць такімі справамі: заграничныя зносіны, абвешчаньне вайны, заключэньне міра, агульная армія, фінансы, граніцы, дарогі і г. д.

Дэклярацыя запяўняе паасобным народам Усходняй Літвы: беларусам, палякам, яўрэям і іншым поўную культурную аўтаномію.

Літоўскі Сойм цалком прыняў гэтую дэклярацыю,

Разважаючы над дэклярацыяй, кожны бесстароньні чалавек павінен прызнаць яснасьць яе формы, шчырасьць яе тону, дэмакратычнасьць аснаўных палажэньняў яе, справядлівых у адносінах да паасобных народаў, засяляючых Усходнюю Літву.

Што-ж датычыць пытаньня аб аўтаноміі Віленшчыны, то і яно, як нам здаецца, вырашана згодна з пажаданьнямі паасобных нацыянальнасьцяў краю апрача, разумеецца, польскай, хоць і ня ўсей.

Мы пакідаем за сабою права яшчэ раз вярнуцца да пытаньня аб аўтаноміі Віленшчыны ў складзе Літоўскай рэспублікі і разгледзім гэтае пытаньне ў сувязі з выяўляным у свой час становішчам беларускіх нацыянальны арганізацый краю. Покуль-жа што мы з задаваленьнем выказваем надзею, што літоўска-беларуская прыязьнь, вытрымаўшая столькі спакусаў, цяпер яшчэ больш узрасьце і ўзмацуецца і скончыцца ў недалёкай будучыне брацкім саюзам двух вольных народаў.

I так Літва сказала нам сваё шчырае слова, якога мы чакалі даўно.

Пажадаем-жа, каб у Новым Годзе словы гэтыя сталі жыцьцёвым фактам!

М. К.

Што чуваць у сьвеце?

Міжнародная эканамічная канфэрэнцыя.

У бліжэйшым часе адбудзецца ў Парыжы нарада міністраў заграничных спраў Францыі, Англіі й Італіі па пытаньню аб склíканьні міжнароднай эканамічнай канфэрэнцыі дзеля гаспадарчага адраджэньня Сярэдняй Эўропы з помаччу Расеі.

Канфэрэнцыя балтыцкіх дзяржаў

Газэты паведамляюць, што балтыцкая канфэрэнцыя занялася пытаньнем аб будучых гандлёвых зносінах з Расеяй. Палітычныя пытаньні адкладзены.

Новая канфэрэнцыя ў Вашынгтоне.

Амэрыканскі сэнатар Франс запрапанаваў склікаць у сакавіку новага году яшчэ адну канфэрэнцыю ў Вашынгтоне, на якую трэба заклікаць ранейшых ворагаў Амэрыкі, а таксама й Расею.

Амэрыканскія капіталісты і Расея.

Амэрыканскія капіталісты заключылі з бальшавіцкім урадам дагавор на 20 гадоў аб выкарыстаньні натуральных багацьцяў Расеі і дастаўцы харчоў у Савецкую Расею.

Амэрыканская помач галадуючым расейцам.

Амэрыканскі сэнат асыгнаваў 21 міліён даляраў на падмогу галодным у Расеі.

Аб Устаноўчым Сойму ў Расеі

Савецкі прадстаўнік у Бэрліне заявіў журналістам, што весткі аб склíканьні Устаноўчага Сойму ў Расеі ня маюць ніякага грунту.

Украінска-літоўскія перагаворы.

З 17 сьнежня ў Харкаве вядуцца перагаворы з прадстаўніком Літвы аб дадатковым украінска-літоўскім дагаворы

Зьезд украінак.

У Львове быў скліканы на Каляды украінскі жаноцкі зьезд. Па адчыненьні зьезду і выбарах прэзыдыуму польская паліцыя зьезд закрыла.

Аб адстаўцы літоўскага міністра Пурыцкіса.

Эстонскі прадстаўнік у Коўні Шмідт сказаў карэспандэнту аднэй рэвальскай газэты, што д-р Пурыцкіс павінен быў падацца ў адстаўку дзеля розьніцы думак у справе адкінутага праекта Гіманса. Пурыцкіс належаў да тэй групы, якая не згаджалася з катэгарычным адхіленьнем праекта, прыймаючы яго за грунт для перагавораў з Польшчаю. Урад, аднака, павінен быў урэшце уступіць войску і народу. (Пат).

Зьезд французскіх камуністаў.

МАРСЭЛЬ, 28 сьнежня (А. В.) Тут адбываецца зьезд французскіх камуністаў. Зьехалася 350 дэлегатаў.

Усерасейскі зьезд саветаў.

20 сьнежня ў Маскве адчыніўся 9-ты ўсерасейскі зьезд саветаў. У ўступовай прамове Ленін сказаў, што саветы павінны дзеля свае карысьці зрабіць некаторыя часовыя ўступкі капіталізму. Гэтым тлумачыцца ўся новая палітыка расейскіх бальшавікоў.

Расейска-італійская гандлёвая ўмова.

РЫМ, 28 сьнежня (А. В.) 26 сьнежня падпісана расейска-італійская гандлёвая ўмова.

Кангрэс эспэрантыстаў.

Істнуючыя ў Варшаве Таварыствы эспэрантыстаў: „Конкордо“, „Лаборо“ і „Поля Эспэрантыста Соцьето“ склікаюць на налецьця вясною ў Варшаве кангрэс эспэрантыстаў усяе Польшчы.

Мэтаю Кангрэса між іншым ёсьць злучэньне ўсіх таварыстваў і гурткоў эспэрантыстаў у вадзін агульны для ўсяе Польшчы хаўрус. („В. Откл.“).

Сьмерць слаўнага пісьменьніка.

ХАРКАЎ, 29 сьнежня 1921 г. (А.В.) 26-га сьнежня памёр у Палтаве Валадзімір Галакціонавіч Караленка.

Паўстаньне ў Эгіпту.

БЭРЛІН. 29. XII. (А. В.) „Deutsche Allgemeine Zeitung“ паведамляе з Лёндану, што шырыцца паўстаньне ў Эгіпту. Кабінэт пастанавіў зрабіць пратэст проці паступкаў цяперашняга ангельскага ўраду.

Палітычныя весткі.

Дэклярацыя Беларускага Ураду ў справе выбараў у Віленскі Сойм.

„Украінське Слово“ (№ 99) паведамляе:

„Рада міністраў Беларускае Народнае Рэспублікі вынесла 6 сьнежня 1921 г. такую пастанову ў справе абвешчаных польскім урадам выбараў у Віленскі Сойм: „Вяручы пад увагу: 1) што тэрыторыя так званае „Сярэдняе Літвы“ (Віленскага краю, названага палякамі „Сярэдняю Літвою“) штучна выразана з цэлага краю і не становіць самастойнага арганізму, 2) што выбары ў Сойм маюць адбывацца пад польскай акупацыяй і пад націскам акупацыйнай улады, і 3) што актыўныя беларускія сілы гэтаю ўладаю загнаны ў турмы, канцэнтрацыйныя лагеры і на эміграцыю закардонам, а тыя, што заста-

Беларусы, ліцьвіны і яўрэі ня йдуць у гэты Сойм

Ніхто ня мае права прымушаць, каб галасавалі ці навет каб ішлі на выбары.

ліся ў краі, тэрарызаваны,—пастанаўляецца: выбары ў Віленскі Сойм актыўна байкатаваць“

Рэзалюцыя амэрыканскіх беларусаў.

„Новое Время“ (№ 203) паведамляе:

„У суботу 9-га лістапада 1921 г. адбыўся бурны беларускі мітынг у Чыкаго. Галоўнае пытаньне было аб перасьледаваньнях, якія цярпіць беларускі народ ад польскіх імпэрыялістаў на забранай імі часьціне Беларусі.

Мітынг прыняў рэзалюцыю з пратэстам супроць польскіх акупантаў.

Старшынёю на сходзе быў Іван Жук.“

Жыцьцё у Савецкай Беларусі.

Чырвоны суд.

Справа 26 утайшчыкаў.

У выязной Сэсіі Рэвалюцыйнага Трыбуналу Н-скай дывізіі слухалася справа 26 утайшчыкаў пашні і жывёлы з раду вёсак Барысаўскага павету. 10 чалавек вінаваціліся за адказ і несваечасовую аддачу харчовага падатку на масла, яйкі і воўну. Адзін з вінаваччаных Жалуд Пятрусь вінаваціўся, апроч таго, ў дачы хабару.

Трыбунал прыгаварыў 8 чалавек да турэмнай няволі ад 6 месяцаў да 3 гадоў з адабраньнем жывёлы, з прымусам выпаўніць на ўсе харчы падатак у сяміднёвы тэрмін, 5 прыгавораны да штрафу ў 25.000 рублёў кожны на карысьць галадуючых з неабходнасьцю аддачы харчовага падатку ў двухднёвы тэрмін. Астатнія па малаасьветнасьці ад кары звольнены.

Селянін Жалуд за дачу хабару прыгавораны да двух гадоў прымусовай працы з выпаўненьнем харчовага падатку ў двайным ліку.

Трыбунал сьведчыць пэўнасьць упартага нехаценьня адных грамадзян аддаць харчовы падатак, так сама выпадкі частых утоек жывёлы, пашні і асабістых аб'ектаў абкладкі і пашырэньне яго агульнасьці.

Трыбунал кліча ўсіх грамадзян да хутчэйшага выпаўненьня харчовага падатку бяз усякіх адмоў і дабрахотнай заяўкі аб утоеных рэчах абкладкі, асьцерагаючы, што ўхіліўшыяся ад выпаўненьня харчовага падатку без законнай прычыны ці ўтаіўшыя рэчы, будуць строга пакараны аж да бязвольля на 5 гадоў з адабраньнем маёмасьці. („С.Б.“)

Барацьба з утайшчыкамі.

(Бабруйскі павет.)

Для больш пасьпешнага выпаўненьня выследкі ўтаеных рэчаў абкладкі арганізавана павятовая камісія па барацьбе з утайкай. Камісіі даручаны надзвычайныя паўнамоцтвы. Усім сялянам павету, утаіўшым рэчы абкладкі, камісіяй дадзен кароткі тэрмін, каб заявіць аб усіх утайках, у адваротным выпадку камісія можа строга прымусіць. („С. В.“).

Новая эканамічная палітыка ў Савецкай Беларусі.

ВАРШАВА. (Славбюро). Сюды пачалі прыяжджаць сьпякулянты з Расеі, каторыя шукаюць ўласьнікаў дамоў і зямлі ў Савецкай Беларусі і скупліваюць у іх маемасьць у Беларусі за чверць цаны. Справа ў тым, што ў межах Савецкай Беларусі савецкая ўлада ня толькі вярнула дамы дамаўласьнікам, але таксама і невялікія сядзібы і зямельную ўласнасьць.

Беларусь пад Маскоўшчынай.

Справа вышэйшай школы.

(Ад уласнага карэспанд.).

Па загаду з Масквы зачыняецца механічны факультэт Смаленскага палітэхнічнага інстытуту. Студэнты пераводзяцца ў вышэйшыя школы ў цэнтрах Маскоўшчыны.

Адноўлены ў Горы-Горках (б. Магілеўскай, цяпер Смаленскай губ.) сельска-гаспадаркі інстытут разьвіваецца надта добра. У ліку прафэсароў ёсьць дужа паважныя навуковыя сілы, як праф. Кайгарадаў і інш.

Беларуская культурная работа студэнцкай моладзьдзю Горы-Гарэцкага інстытуту вядзецца ў шырокіх разьмерах.

Плошча засеву ў Смаленшчыне.

Плошча засеву ў Смаленскай губ. павялічылася на 30 процантаў. Спрычынілась у гэтай справе адмена разьвёрткі на падатак і выдача збожжа на семя. („Варш. Откл.“).

Весткі з Латвіі.

Біскупскае блаславеньне беларусам.

РЫГА. 15.XII. 21. (ад уласнага карэспандэнта). Латвійскі каталіцкі біскуп Спрынговіч прыслаў Кіраўніку Беларускага Дэпартамэнту пры Міністэрстве прасьветы гр. Сахараву, ліст, у якім выказвае сваё задавальненьне з повады арганізацыі Беларускага Аддзелу ў Латвіі; пасылае яму свае біскупскае благаслаўленьне на працу.

Беларусы-каталікі вельмі ўсьцешаны гэтым крокам біскупа, бо гэта азначае, што ён не зьяўляецца прыхільнікам карыстаньня каталіцкага абраду і касьцёлу, як спосабам абпалячываньня несьвядомых, але вельмі пабожных каталікоў-беларусаў.

Беларускі Аддзел асобнай паперай падзякаваў біскупа і зьвярнуў яго увагу на тое, што ксяндзы ў некаторых валасьцёх (пэўне-ж яшчэ не атрымаўшыя аб біскупа належнага аб беларусах загаду) вядуць анці-беларускую агітацыю і падбухторываюць грамадзянства супроць беларускай мовы ў касьцёле і школе.

Латвійская прэса аб беларусах.

I.

РЫГА. 20.XII. 21. (ад уласнага карэспандэнта). Латышская прэса вельмі цікавіцца беларускімі справамі і часта іх абгаварывае.

Гэтымі днямі газэта „Jaůnakas Sinas“ („Апошнія Навіны“), якая зьяўляецца самай старай і найбольш пашыранай латышскай газэтай, зьмесьціла ў двух нумарох вялікую статьцю „Віленскае пытаньне“.

Грамадзянін А. Плаве, які напісаў гэту стацьцю, вельмі добра інфармаваны ў беларускіх справах, гісторыі, нацыянальных групіроўках і ўзаемаадносінах на Беларусі. Ен стаіць на тым паглядзе, што сучасная спрэчка аб Віленшчыне, ў той форме, як яна вядзецца паміж Літвой і Польшчай, — пастаўлена ня так, як трэба, бо ні Літва ні Польшча ня маюць такога права на Віленшчыну, як Беларусь.

Па думцы А. Плаве Віленшчына можа належаць только да Беларусі і ў гэтым кірунку і трэба разьвязваць Віленскае пытаньне, бо ўсякая іншая разьвязка—будзе часовай і шкоднай паўмерай. Пераходзячы-ж да ацэнкі гэтых паўмераў і розных магчымасьцей, гр. А. Плаве спыняецца на думцы, што беларусам па дарозе толькі з Літвой і Балтыкай, але ня з Польшчай.

II.

РЫГА. 21.XII. 21. (ад уласнага карэспандэнта). Польскае Агенцтва Прэсы распаўсюджывае тутака весткі аб тым, што

„Беларускі Зьезд ў Вільні падаў Старшыне Часовай Урадуючай Камісіі Віленшчыны Мэйштовічу—пісьменую заяву аб тым, што Зьезд лічыць Віленшчыну неразрыўна зьвязанай з Польшчай“

Беларускае грамадзянства і латышы, азнаёмленыя з крыніцай гэтых фальшывых вестак і з Аляксюкоўскім Зьездам, спатыкаюць гэтую брахню, як заўсёды—з абурэньнем і пратэстамі.

Дэклярацыя Літоўскага Ураду.

Ковенская газэта „Вольная Літва“ (№ 93 за 19. XII. 1921.) зьмясьціла дэклярацыю аб Віленскім Сойме, агалошаную ў Устаноўчым Сойме Літоўскай Рэспублікі прэм'ер-міністрам К. Грыніусам 17 снежня г.г.

Аб Віленшчыне і беларускім народзе сказана ў дэклярацыі, што:

Тэрыторыя, складаючая трэцюю часьць дзяржавы будзе прымаць учасьце ў яе арганізацыі і кіраўніцтве, роўна з іншымі обласьцямі ў Сойме Літоўскай Рэспублікі і агульным Урадзе.

Усход Літвы павінен атрымаць мясцовую аўтаномію з сваім Соймам у Вільні. Віленскі аўтаномны Сойм будзе выдаваць свае законы па пытаньнях, што датычыць ужываньня мясцовых моваў, школьных, рэлігійных і культурных патрэбаў, мясцовых судоў, мясцовай гаспадаркі і іншых пытаньняў, якія будуць яму вызначаны агульным Дзяржаўным Соймам.

Агульнаму Сойму Літоўскай Рэспублікі і агульнаму з Усходняй Літвою Ураду, ў якім на агульных асновах будуць і прадстаўнікі аўтаномнай тэрыторыі, належаць будуць тыя справы, без якіх дзяржаве было-б трудна абараніць сваю незалежнасьць, як: заграничныя справы, абвяшчэньне вайны і заключэньне міру, агульная армія, агульныя ўсёй дзяржаве фінансы і маемасьці, пагранічныя мытніцы, чыгункі, якія маюць агульна-дзяржаўнае значэньне, Вярхоўны Судовы Трыбунал, агульныя сацыяльныя рэформы.

У арганізованай гэткім чынам Літоўскай Дэмакратычнай Рэспубліцы ня будзе месца нацыянальным і рэлігійным прыгняценьням і парушэнью грамадзянскіх правоў.

Беларускі народ, з якім літоўцы мірна жылі сотні гадоў, можа быць пэўным, што ў Літоўскай Рэспубліцы будуць абаронены яго мова, культура і рэлігія. Пад забясьпекаю Дзяржавы пытаньні гэтыя будуць пакінены ў веданьні культурна-аўтаномных інстытуцыяў.

Заселеная беларусамі й іх потам аблітая зямля дастанецца ім, а не чужаземным колёністам.

У дэклярацыі сказана, што арганізованыя палякамі выбары ў Віленскі Сойм ня могуць быць прызнаны Літоўскаю Рэспублікаю.

Аляксюкоўскі зрадніцкі зьезд.

Пад гэткім загалоўкам аднаднёўка „Biełaruskaja Кгуniса“ зьмесьціла артыкул, у якім піша:

У Вільні 11 і 12 сьнежня сёл. году адбыўся „Беларускі“ зьезд.

На зьездзе было нешта чалавек 50—60 ашуканых сялян, а рэшта ўсё паны, падпанкі і шмат польскіх шпегаў.

Склікаў яго Аляксюк, быўшы беларус, а цяпер панскі наймiт, якога купілі паны і загадалі яму так сказаць, як пан зайграе.

Паном дужа патрэбны Аляксюк. Сойм, да якога маюць быць выбары, адбудзецца, каб выясьніць долю нашага краю. Дык вось, калі толькі выбіраць у гэты Сойм будуць адны палякі, дык гэты Сойм ня будзе мець ніякага значэньня, бо адны палякі ня могуць пастанавіць аб долі нашага рознапляменнага краю. Дзеля гэтага палякі (асабліва паны) і купілі Аляксюка, памаглі яму склікаць зьезд быццам беларускі, каб на гэтым зьездзе беларусы прадалі сябе паном і каб аб гэтым ведала Ліга Народаў.

Былі на зьездзе беларусы цёмныя, ашуканыя, купленыя (ім плацілі па 3000 м. у суткі), былі нашы абманутыя сяляне і некалькі панскіх, або аляксюкоўскіх прыхвостнікаў. А што датычыць беларусаў, ужо даўно працуючых на ніве беларускай дзеля лепшай долі селяніна, такіх беларусаў на зьезьдзе аляксюкоўскім ня было. Праўда, гэты беларусы, відзячы страшнае ашуканства бедных сваіх зямляробаў, пайшлі на зьезд, але іх аляксюкоўскія найміты або выгналі, або пабілі (як гэта было з беларускімі студэнтамі).

Зьезд пастанавіў, каб зямля наша была прылучана да Польшчы і з рукамі і з нагамі бяз ніякага для сябе права. Зьезд гэны выракся сваей волі, свайго сялянства, свайго права на зямлю, а пастанавіў тое, што палякі хацелі. Палякі-ж хочуць, каб было лепш прадусім для сябе, пасьля для нас, бедных сялян беларусаў.

Хто прабаваў выступіць і гаварыць праўду, дык таго аляксюкоўскія найміты білі. Але ўсёжтакі знайшліся людзі, якія ня гледзячы, што з імі абходзіліся на аляксюкоўскім зьезьдзе дужа крута, усёжтыкі паўсталі проці гэнай подлай аляксюкоўскай работы. Гэныя беларусы пакінулі зьезд і напісалі пратэст проціў такіх зьездаў і самі пад такім пратэстам падпісаліся. Усе такія свае пастановы і пратэсты яны перaслалі ў Віленскі Беларускі Нацыянальны Камітэт.

Беларускае сумленьне няхай падыхтуе вам, браты беларусы, як праваслаўныя, так і каталікі, што вы маеце рабіць. Вы не павінны даць Аляксюку, свайму кату, ані аднаго голасу! Вы не павінны зрадзіць сваю зямлю, свайго брата сярмяжнага! Усе беларусы павінны дружна стаяць за сваё гаротнае сялянства! Проч Аляксюкоў, проч здрайцаў паднявольнага беларускага сялянства.

Зьезд паўнамоцнікаў Віленскага Саюзу Каапэратываў.

Зьезд адбыўся 28-29 сьнежня ў Вільні і вынес рэзалюцыю, што „ўва ўсіх дэкрэтах дзеяльнасьці старога ўраду зьезд ня бачыць злой волі“, так што ўсе вядомыя стараньні пана Вольскага і віленскай шовіністычнай прэсы пайшлі на ніщто. Трэба з задаваленьнем адзначыць, што зьезд дружна і горача спаткаў воплескамі прывітаньне каапэратара з Варшавы, заклікаўшага не дапускаць у каапэрацыю нацыянальнай розьні, карыснай для рэакцыі, і з абурэньнем заглушыў крыклівую нацыяналістычную прамову пана Янкі Станкеўчыка, далёкую ад усякай каапэрацыі.

Дзякуючы ўмеламу і энэргічнаму старшынаваньню кс. Адама Станкевіча, а таксама сьвядомасьці паўнамоцнікаў, не удалося ні хітрунам Вольскім, ні прастакам Янкам Станкеўчыкам пашкодзіць працы зьезда.

У новы ўрад ізноў увайшлі прадстаўнікі розных краёвых нацыянальнасьцей, вядомыя сваёй добрай дзеяльнасьцю людзі: грам. Краскоўскі, Платакіс і Пяткевіч, кандыдаты: Мілакоўскі і Вялецкі.

Падробную справаздачу аб зьезьдзе пададзім у чародным нумары.

Ня вер небеларускім газэтам на беларускай мове!

За год.

(Палітычны агляд.)

Прайшоў яшчэ адзін год у жыцьці народаў, і вось цікава аглянуцца назад і ўспомніць, што ў прошлым 1921 годзе было важнага, а успомніўшы зрабіць ацэнку ўсяму з нашага погляду.

Агулам кажучы,—1921 год можна назваць неспакойным.

Хоць і скончылась сусьветная вайна, хоць і перасталі ваяваць бальшавікі і палякі,—аднак, то там, то тут яшчэ грымяць гарматы, яшчэ льлецца чалавечая кроў, а ў палічычнай атмасфэры няма пэўнай роўнасьці і супакою.

Праз увесь год Эўропа знаходзілася пад пагрозай палітычных пераваротаў. У Англіі, Францыі, Італіі, Нямеччыне і ў іншых краёх Эўропы рабочыя рабілі папыткі скінуць буржуазныя ўрады і завесьці савецкія парадкі, як у Расеі. Папыткі гэтыя не ўдаліся, як не ўдалася нямецкім манархістам папытка зрабіць манархічны пераварот.

Такім чынам, мы бачым, што ўсім урадам ува ўсім сьвеце удалося утрымацца пад націскам рэвалюцыйных выступленьняў камуністаў, і ня толькі утрымацца, а яшчэ больш умацаваць свае буржуазныя пазыцыі. Сусьветны рэвалюцыйны камунізм панёс паражку, ня толькі не заваяваўшы ніводнай новай пляцоўкі, але яшчэ і адступіўшы...

Як ужо ведама, маскоўскі савецкі ўрад асобным дэкрэтам дазволіў вольны гандаль і прызнаў прыватную ўласнасьць, г. ё. капіталістычных парадкі. Цаною такіх вельмі важных уступак буржуазіі маскоўскія камуністы выратавалі сябе з бязвыхаднага палажэньня і утрымалі ў сваіх руках уладу, якая вот-вот гатова была высьлізнуць з іх рук.

Трэба прызнаць, што такою уступкаю саветы выказалі шмат практычнага розуму.

Дзякуючы таму-ж, што Саветы прызналі даваенныя даўгі царскай Расеі, значна папрвілася іх палажэньне і на міжнародным рынку.

Калі саветы і далей павядуць палітыку ў новым кірунку, то можна спадзявацца, што Эўропа, пасьля многаразовых няўдалых спроб зваліць саветы, прызнае іх,—бо без Расеі надта церпіць эканамічнае жыцьцё ўсяго сьвету. Стары год падгатаваў дзеля гэтага грунт.

Агульна-чалавечае жыцьцё, узбуранае да глыбіні сусьветнаю вайною і потым рэвалюцыяй, патроху стала уваходзіць у берагі. У 1921 годзе Эўропа і амаль ня ўвесь сьвет многа працавалі, каб залячыць цяжкія раны. Ліга Народаў, у склад якой уваходзяць прадстаўнікі амаль ня ўсіх дзяржаў сьвету, апрача Расеі, Нямеччыны і Амэрыкі, многа разоў зьбіралася, каб разрашыць тое ці іншае пытаньне бягучага мамэнту. Л. Н. удалося разрашыць шмат важных пытаньняў, сярод якіх найважнейшае—гэта пытаньне аб Горнай Сьлезіі, вырашанае на карысьць Польшчы. Нямеччына лічыць сябе пакрыўджанай у Горна-Сьлезкай справе, але змушана маўчаць і выплачаваць Антанце кантрыбуцыю.

Польшча не перастае вадзіцца з сваімі суседзямі і размахвае ува ўсе бакі шабляю, але куды з меншым пылам, як у пачатку 1921 г. Відаць, што і Польшчы абрыдла вайна, а калі і не абрыдла, то не пазваляе нізкі курс маркі, дзякуючы чаму Польшча знаходзілася праз увесь 1921 г. у цяжкім эканамічным крызісу.

1921 г. пакінуў нявырашанымі яшчэ многа паваенных і парэвалюцыйных спраў, сярод якіх такія, як: Віленская, Галіцыйская, усходнія граніцы Польшчы і інш. Віленскае пытаньне многа разоў было тэмай паседжаньняў Лігі Народаў.

Аднак, прыняты Лігай Народаў першы, а потым і другі праект Гіманса адкінулі і Польшча і Літва. Чым скончыцца Віленская справа,—ня ведама. Праз Віленскі Сойм, які склікаецца 8 студня 1922 г., Віленская справа ня вырашыцца, і Ліга Народаў змушана будзе яшчэ раз заняцца ёю, як і Галіцыйскім пытаньнем, як і ўсходнімі польскімі граніцамі. Цікава тут адзначыць, што літоўскі Сойм і урад прызналі за Віленшчынай права на свой Сойм і на шырокую культурна-нацыянальную аўтаномію, што ў значнай меры зьмягчае вострасьць нацыянальных рознагалосных імкненьняў жыхароў нашага краю. Трэба і яшчэ падкрэсьліць, што Літва гэтым актам зусім ясна і выразна выказала сваю праграму ў адносінах да Віленшчыны, тады як Польшча, ня гледзячы на тое, што яна гаспадарыць у нас, ня мае а ніякой праграмы, калі ня лічыць польскай праграмай палітыку змаганьня з жыхарамі Віленшчыны: ліцьвінамі, беларусамі і жыдамі. Так было ў прошлым годзе, так мусіць будзе і ў новым.

Пасьля Рыскай умовы, падзяліўшай Беларусь паміж Польшчай і Савецкай Расеяй, беларусы Віленшчыны, Гарадзеншчыны і часткі Меншчыны апынуліся ў найгоршым палажэньні, горшым навет ніж пад савецкай Расеяй, дзе ёсьць хоць слабая магчымасьць разьвіваць нацыянальную справу у Савецкай Беларусі.

Пад Польшчай ідзе сыстэматычнае вынішчэньне беларушчыны і самае бязьміласэрнае апалячваньне. Аднак, чым мацней ціснуць беларусаў, тым шырэй і глыбей уздымаецца нацыянальны рух. Прыдушаны векавымі зьдзекамі, народ наш прыходзіць цяпер — праз кайданы польскай няволі — да сьвядомасьці, да праконаньня, што вольным і роўным пад Польшчай ён ня можа быць і што трэба быць незалежным ні ад Польшчы ні ад Расеі.

Стары год выявіў з вычэрпываючай поўнасьцю, як абмылкова было спадзявацца на Польшчу, быццам яна вызваліць нас да новага жыцьця, скіне з нас ярмо няволі. Аказалася, што адно ярмо заменяна іншым—куды горшым...

Тыя, хто пакладаў нейкія надзеі на Польшчу і хацеў з ёю ісьці поруч, у працягу 1921 г. аканчальна праканаліся ў абмылковасьці свайго палітычнага кірунку і цяпер вярнуліся да тых, якія ў сучасную Польшчу ня верылі. Такім чынам, і нашы палітычныя кругі і наш народ, пад уплывам польскіх адносін да нас, знайшлі адзіны грунт і адзін голас, што мы сьцьвярджаем з вялікай радасьцю.

Пан Аляксюк, які з беларускага незалежніцкага грунту перайшоў на грунт польскай дзяржаўнасьці — зьявішча ненармальнае і часовае.

Маем надзею, што ў новым 1922 годзе беларуская справа, набраўшыся еднасьці і сілы, вырашыцца згодна з пажаданьнямі барцоў за незалежную і непадзельную бацькаўшчыну, і Беларусь стане вольнай.

М. К.

Літэратурна - выдавецкая праца ў 1921 годзе.

Мінулы год—гэта, з боку выдавецкага, год школьнае кнігі.

За шэсьць гадоў істнаваньня беларускіх пачаткавых школ апошнія былі болей-меней поўна забясьпечаны падручнікамі ў беларускай мове. Але, побач з пачаткавымі, ад канца 1918 году істнуюць і беларускія сярэднія школы—гімназіі, ці, кажучы па савецку, школы другой ступені. Вось, тут справа беларускіх падручнікаў увесь час стаяла блага: паскольку ніжэйшыя клясы мелі кніжку ў роднай мове, пастольку старшыя былі прымушаны карыстацца і чужымі падручнікамі, і—дзеля некаторых прадметаў — чужой выкладовай мовай.

З гэтай балячкай трэба было энэргічна змагацца. Беларускае арганізованае грамадзянства ўжо ад пачатку году пачало гуртаваць сілы дзеля стварэньня беларускіх падручнікау для ўсіх клясаў гімназіі. Да работы былі прыцягнены лепшыя нашы пісьменьнікі. Забясьпечаньне сярэдняй школы кнігай сталася „ўдарнай" задачай.

Канец году даў багаты плён гэтае працы. Галоўная ўвага была зьвернена на матэматычныя і гістарычныя падручнікі. І вось у восені выйшла з друку Альгэбра ў дзьвюх часьцінах (апрацавана паводле Кісялёва А. Луцкевічам); за ей сьледам пачала друкавацца Фізыка А. Гурэнкі, выйшла з друку тэрміналёгія па Геомэтрыі, распачата апрацаваньне падручнікаў Геомэтрыі і Трыгономэтрыі. Далей надрукованы або друкуюцца падручнікі па Гісторыі Беларусі Ігнатоўскага, па Сусьветнай Гісторыі (Сярэднія Вякі ў апрацаваньні А. Луцкевіча—надрукована, Навейшыя Часы ў апрацав. Я. Станкевіча і А. Смоліча—друкуецца. Урэшце надрукованы першыя географічныя карты (паўкулі). Апрача таго, прыгатаўляюцца да друку падручнікі па Прыродазнаўству, Арытмэтыцы (І часьць у апрацав. Я. Станкевіча ужо ў друку), Гісторыі Каталіцкае і Праваслаўнае Царквы, Літэратурная Хрыстаматыя М. Гарэцкага і др., якія павінны дапоўніць лічбу падручнікаў усіх клясаў гімназіі.

Для пачаткавых школ зроблена багата перадрукаў з даўней выдадзеных падручнікаў і надрукованы новыя, як „Родны Край" ч. III і IV Л. Гарэцкай, Беларуская Правапіс з практыкаваньнямі Я. Станкевіча і др. Друкуецца перароблёная аўтаркай „Зорка" І ч. А. Смолічыхі.

Як бачым, зроблена вялізарная работа—работа не на адзін год, а для цэлых пакаленьняў! Затое-ж з боку чыстае літэратуры мінулы год не багаты. У асобных выданьнях выходзілі бадай выключна сцэнічныя творы, як Аляхновіча „Заручыны Паўлінкі", «Птушка Шчасьця» і „Няскончаная Драма" (апошнія дзьве так-такі запраўды няскончаны!), ды невялічкія зборнічкі п'ес Л. Родзевіча. Перадрукаваны быў „Снапок" А. Паўловіча. Урэшце, выйшаў «Мутэрка» М. Гарэцкага і чатыры зборныя кніжачкі літэратурных твораў (проза і паэзія), друкаваных у „Беларускіх Ведамасьцях". Вось, блізу ўсё: школьная кніга адсунула на задні плян усе другія справы.

З кніжак грамадзкага значэньня і літэратурнай крытыкі адзначым тут „Адвечным Шляхам" Ігната Абдзіраловіча, „Клясавае, нацыянальнае і рэлігійнае змаганьне на Беларусі" Канчара (перадрук), „Пуцяводныя ідэі беларускае літэратуры" і „Жыдоўскае пытаньне ў беларускай літэратуры" А. Навіны.

З другіх галін адзначым яшчэ выхад кніжак: „Niadzielašnija Ewanhelii" ks. Ildefonsa Bobiča, „Lakarskija ziołki" d-ra Kraskoŭskaha і др.

Прaглядаючы нумары газэт, якія ў мінулым годзе зьмяшчалі літэратурны матарыял („Наша Думка", „Беларускі Звон", „Беларускія Ведамасьці"), мы сустракаем тут пераважна старыя знаёмыя імёны з М. Гарэцкім на чале. Вітаем нанова паяўленьне і доўга маўчаўшага Пётры Простага. На творстве нашых пісьменьнікаў відаць сьляды таго цяжкога палітычнага палажэньня, таго нячуванага ўціску, пад якім пакутуе наш народ. Але на гэтым сумным фоне тым ярчэй пачынае выдзяляцца новы паэтыцкі талент, з якім мы першы раз пазнаёміліся ў друку на страніцах „Нашае Нівы" (1920 г.). Мы маем на думцы маладзенькую пясьнярку нашу Наталю Арсеньневу. Ужо з першых вершаў яе, пісаных пераважна пад уплывам Максіма Багдановіча і Канстанцыі Буйло, веець глыбокім пачуцьцём красы, відаць багата абдораную ад прыроды душу, якой даводзілася пэўне ўжо многа злыбядаў перацярпець за нядоўгі век. Мо затым, што навокал нас усё так шэра і сумна, яна рвецца да той чыстае красы, якую найлепш уявіў у нас Багдановіч, яна паддаецца настроям чыста індывідуальнага характару, супольным з Буйлянкай. Цяжка ўлавіць істоту яе індывідуальнасьці, бо сваей, індывідуальнай дарогі ў творстве Арсеньнева йшчэ ня выявіла. Але ўжо зусім пэўна можам суліць маладой пясьнярцы сьветлую будучыну ў беларускай паэзіі.

Не затрымліваючыся на другіх імёнах, якія йшчэ не далі даволі матарыялу дзеля іх ацэнкі, мы пяройдзем да нашае прэсы за 1920 год.

Пасьля таго, як адноўленая ў 1920 годзе „Наша Ніва" была прымушана прыпыніцца з прычыны немагчымых адносін да яе ваеннае цэнзуры, як штадзенная беларуская газэта ў Горадні „Беларускае Слова" была бяз ніякае прычыны зачынена польскаю ўладаю, лепшыя публіцыстычныя сілы гуртуюцца ў „Нашай Думцы", а пасьля зачыненьня яе—ў „Беларускім Звоне", „Кгупісу" і „Беларускіх Ведамасьцях". Ведама, ненармальныя палітычныя варункі вельмі абмежавалі магчымасьць свабоднага выяўленьня думак і настрояў грамадзянства („Кгупіса" зачынена ў канцы году). Усё-ж у публіцыстыцы прыбыло вельмі многа новых іменьняў. Асабліва горача адгукнулася вёска: лічба карэспандэнцый з вёскі ў-ва ўсіх названых часопісях надта вялікая. Немагчымасьць вольна пісаць аб сучаснасьці прымушала нашых публіцыстаў шукаць тэмаў у нядаўнай нашай палітычнай мінуўшчыне, ў жыцьці эканамічным (каапэрацыя) і т. п. Зьяўляецца і доўгі сьцяг прац, якія стараюцца аналізаваць і паглыбляць самую беларускую ідэю, займаюцца дасьледамі ў розных галінах нашае культуры (асабліва „Наша Думка").

Мы тут гаворым аб беларускіх ідэйных часопісях; аднак, дзеля паўнаты абраза, трэба адзначыць і тыя часопісі ў беларускай мове, якія служаць чужым багом і беларускімі зьяўляюцца толькі па мове. Да такіх належыць тыднявік „Jednaść", памершая пасьля некалькіх нумараў ад бяскроўнасьці „Родная Страха" і пачаўшая надовічы выхадзіць штадзенная „Раніца", якая становіць агітацыйны лісток за выбары ў Віленскі Сойм. З гэтай прэсай чыста службнага характару немагчыма лічыцца, як з голасам грамадзянства, а выключна як з мамэнтам барацьбы польскае ўлады з арганізованай беларускай грамадзкасьцю.

Патрэба даваць адпор гэтай прэсе, варожай беларускай справе, выклікала да жыцьця новы тып выданьняў: гэта— палітычныя аднаднёўкі, якія, не баючыся рэпрэсій з боку ўлады і зачыненьня, выкрываюць увесь бруд так-званай „аляксюкоўшчыны" (- ад імя Аляксюка, каторы зьяўляецца арганізатарам гэнае прадажнае, „услужаючай" прэсы).

А. Л.

Земляробства ў Беларусі у 1921 г.

Земляробскі край, якім ёсьць і пэўне доўга яшчэ будзе Беларусь, у даваенныя часы ледзьве мог сябе прахарчаваць. Гэтак, прынамся, гаварыла даўнейшая афіцыяльная статыстыка і расейская навука. Быць можа, што ў параўнаньні з тлустымі чарназёмамі Украіны і Расеі нашыя пясочкі выглядалі шмат бяднейшымі. У кожным разе канкураваць нашаму земляробству з чарназёмным было нялёгка. Дзяшовы тамашні хлеб выцясьняў з рынкаў наш, у сілу прыродных варункаў дзяжэйшы, абніжаў даходнасьць нашага земляробства так, што гаспадар трымаўся зямлі больш можа дзеля дзёдаўскай традыцыі, чым дзеля эканамічнай выгаднасьці для сябе свайго занятку. У падобных прыродных і гаспадарскіх варунках паўночная Расея саўсім закінула гаспадарку, пайшла на фабрыкі і ў месты, пакідаючы для працы на зямлі жанчын і старых. Беларус, прыміраючы ад голаду, заставаўся ўсё-ж на сваім загоне і, як нам здаецца, дачакаўся лепшых часоў для земляробства. Прынамся гэта можна сказаць аб Заходняй Беларусі.

Магчыма, што на такія добранадзейныя вывады кіруе нас добры ураджай гэтага году у Беларусі пры адначасным недародзе ў суседніх польскіх краінах і страшэнным неўраджаю і голадзе ў чарназёмнай Расеі. Запраўды ў гэты год, поўны няшчасьцямі ў гаспадарцы нашых суседзяў, нашая гаспадарка асабліва добра выдзяляецца, амаль ня так, як зялёная ааза сярод

Ня слухай ашуканцаў, працуючых за марачкі польскіх паноў.

спаленай сонцам пустыні. Подлуг афіцыяльных савецкіх даных у гэтым годзе найлепшы ураджай і найбольш запас збожжа ў нашай беднай Бацькаўшчыне, на тэй, што „нам раскінулась выдмай пяшчанаю неураджайнаю",маці-зямліцы (словы паэта Янкі Лучыны). А з некаторых мясцовасьцяў Віленшчыны паведамляюць,што такога,як сёлетні,ураджая старыя не памятаюць. А калі да гэтага далучыць досіць высокія цэны на прадукты гаспадаркі, дык трэба будзе прысьці да вывадаў, якія ўжо зрабіла жыцьцё: 1) праца на зямлі аплачуецца цяпер саўсім дастатачна, а можа і лепей, чым праца мéставага працаўніка (работніка, інтэлігентнага працаўніка, чыноўніка і г. д.), 2) гэткае становішча павінна значна падняць культурны ровень гаспадаркі, дапамагчы разьвіццю асьвéты сярод сялянства і, галоўнае, зьвялічыць значаньне сялянства у грамадзкім і палітычным жыцьці.

Гэтыя вывады для беларускае справы маюць грунтоўнае значэньне, бо пакуль-што мы маем толькі беларускае сялянства. Іншыя клясы нашага народу толькі яшчэ маюць радзіцца ці ўжо нараджаюцца з сялянства; і сялянскі інтэлігент, і работнік з вёскі, і, быць можа, капіталісты з сялян, саўсім іначай будуць выглядаць у залéжнасьці ад экакамічнага становішча нашага земляробства. А значыць і ўвесь ход нашага нацыянальнага і палітычнага адраджэньня залежыць у значнай меры ад разьвіцьця сельскае гаспадаркі і яшчэ ад таго, як гэтае разьвіцьце патрапяць выкарыстаць жывыя сілы беларускага народу.

Усё гэта прымушае нас вельмі цікавіцца становішчам земляробства, асабліва-ж у Заходняй Беларусі. Усходняя Беларусь ідзе сваімі асобнымі шляхамі і ў які бок пойдзе яе сацыяльнае і эканамічнае разьвіцьцё, мы цяпер ня ведаем. У кожным разе значаньне земляробства там будзе далёка меншае, чым на заходзе, дзеля тэй самай канкурэнцыі дзяшовага чарназёмнага хлеба.

У нас тут, на захадзе, у Віленшчыне і Горадзеншчыне, пакуль прынамся Рыскі трактат будзе мéць сілу, гэтая канкурэнцыя куды меншая. Сваім хлебам мы будзем пэўна карміць і свае месты (якія упéрад жылі прывозным хлебам), а можа і фабрычную Польшчу. Яшчэ лепшыя эканамічныя варункі для разьвіцьця гадоўлі скаціны, садаводзтва і г. д. Але ўсе гэтыя варункі трэба умéць выкарыстаць. Пры нашай неарганізаванасьці магчыма, што ўсе даходы пойдуць у чужыя кішэні, ды навет, што самую зямлю патрапяць захапіць усякія „калёністыя". Магчыма, што і ў гэтым выпадку беларускі селянін прасьпіць сваю долю, а беларускі інтэлігэнт не дадумаецца яго абудзіць.

Што-ж рабіць? Як арганізавацца? Перш-наперш трэба арганізаваць высілкі паасобных людзéй дзеля падняцьця спасабоў земляробскай культуры. Трэба рабіць сельска-гаспадарскія гурткі. Пасьля трэба адсунуць пасрэдніка, які вядзець гандаль прадуктамі гаспадаркі, і тыя зыскі, якія ён адбіраючы ад гаспадароў прысвойвае сабе—вярнуць гаспадару; адначасна трэба старацца, каб і спажыўцу мéставаму даць дзешавейшы ды лепшы прадукт. Усё гэта зробіць ухілéньне гандляра пасрэдніка, зробіць сельска-гаспадарская каапэрацыя. Урэшце, трэба падвоіць нашыя высілкі ў прасьветнай справе, каб даць магчымасьць сялянскім дзяцём дайсьці да найвышэйшых навук, каб якнайхутчэй тварылася нашая мужыцкая інтэлігенцыя.

Што-ж у гэтых кірунках рабілася ў 1921 годзе? Дужа мала. Вялася, ведама, агульная прасьвéтная работа, наколькі на гэта дазвалялі усякія знадворныя варункі. А ў сьпецыяльна гаспадарскай справе можна адзначыць толькі добрыя парываньні некалькіх чалавек. Вясною 1921 г. яны залегалізавалі у Вільні статут Цэнтральнага Беларускага Саюзу Сельскае Гаспадаркі і прабавалі разьвіць шчгонную дзéяльнасьць. Быў выпрацаваны і надрукаваны нармальны статут сельска-гаспадарскага гуртка, пакрысе пачалі гэтыя гурткі закладацца па вёсках. Але работа цэнтру, відаць, была ня добра наладжанаю, і разьвіцьцё усяé гэтак важнае справы затрымалася. Маладыя вясковыя гурткі, ня маючы аднаведнага кіраўніцтва, пачалі разваліваццa, або зьмяняць свой выгляд і характар. Канчаем мы 1921 год, можна сказаць, бяз усякае цэнтральнае гаспадарскае арганізацыі. Праўда, ужо ў апошнім мéсяцы, пры Беларускім Навуковым Таварыстве залажылася Эканамічная Сэкцыя, якая мае, між іншым, кратаць і справы земляробства.

Але ўсяго гэтага вельмі мала. На беларускім грамадзянстве ляжыць абавязак у будучым годзе стварыць, ці мо' аднавіць, сельска гаспадарскую арганізацыю і зьвярнуць на гэтую найважнейшую галіну нашага эканамічнага жыцьця належную увагу.

Арцём Жывіца.

РАСЕЙЦЫ аб БЕЛАРУСАХ.

(Гл. № 16 за 1921 г.)

«Современныя Записки» — ежемѣсячный общественно-политическій и литературный журналъ, III, 1921, 27 февраля, Парижъ, 342 страницы, pгіх: 10 fr. (кошт 10 франкаў).

У вялікай стацьці „Возможна ли въ Россіи федерація?" С. А. Корф робіць спробу падайці да гэтага пытаньня з боку практычнага і выкрасліць тыя формы, у якія яна магла-бы выліцца.

На пытаньне аб магчымасьці самае фэдэрацыі ён адказывае вельмі рашуча:

„Ці магчыма такая фэдэрацыя?

— Мы адказваем без' найменшага хістаньня:

— Але магчыма, пажадана і неабходна"

Падыходзячы да малюнку практычнага спаўненьня фэдэрацыі, ён разьбівае свае развагі на 4 групы, абхопліваючых пытаньні аб:

а, праўным становішчы асобных народаў і тэрыторыяў у складзе фэдэрацыі,

б, фінансах фэдэрацыі,

в, дзяржаўным строю яе,

г, тактыцы.

Вось тутака адразу чуецца вялікая розьніца ў паглядах аўтара і паглядах нашых на правы самаазначаных нацый.

Наколькі мы лічым, што кожная нацыя, незалежна ад сучаснага часовага становішча яе дзяржаўнай і культурнай моцы, мае самым фактам свайго істнаваньня права на поўную дзяржаўна-праўную асобнасьць і роўнасьць, — настолькі С. А. Корф лічыць магчымым вызнаваць вялічыню правоў нацыі адно ў залежнасьці ад сучаснае яе моцы.

Выходзячы з гэтага пагляду, ён дзеліць нацыі па іх моцы на розныя гатункі і, ў залежнасьці ад яе, акрэсьлівае вялічыню іх правоў у фэдэрацыі

„На першым месцу стаіць, бязумоўна, Польшча; толькі трошку ззаду яе знайходзяцца Фінляндыя і Арменія. Затым ідзе Балтыцкая група (Эстонія, Латвія і Літва), блізка да якой падыходзіць Грузія. Далей — Украіна, Сыбір*), Беларусь і Казачыя Краіны. Нарэшце — пратэктараты: Манджурыя (паласа ўздоўж манджурскай чыгункі), Хіва і Бухара".

Польшчы — даецца поўная незалежнась, але пад варункам, каб межы Польшчы:

„ . . . абсалютна адпавядалі яе этнаграфічным межам; пры сумленных адносінах адзін да аднаго, суседзі маюць прыгожую магчымасьць зусім точна зрабіць этнаграфічны разьдзел; ніякія непаважныя вымаганьні 1772 або якога-небудзь іншага года не павінны прыймацца пад увагу".

Фінляндыя і Арменія — павінны, захоўваючы сваю незалежнасьць, вайсьці ў вайскова-абаронны хаўрус з Расейскай фэдэрацыяй і забясьпечыць флангі Расеі ад нямецкіх і турэцкіх незпадзяваных нападаў.

Эстонія, Латвія і Літва — павінны абавязкова вайсьці ў фэдэрацыю, бо Велікарасейскі „аб'яднальны" асяродак мае ў Прыбалтыцы ня толькі ваенныя, але і эканамічныя інтарэсы.

Украіна, Сыбір, Беларусь — тое самае.

Казачыя Краіны і пратэктатары — хай маюць:

„ . . . вялікую долю незалежнасьці ў кіраваньні іх уласнымі мясцовымі і унутранымі справамі.

Каму прыйдзе ў галаву перашкаджаць гэтаму?

Няхай сабе кіруюць сваімі уласнымі справамі дзеля славы Расеі і ўва імя агульнай дружбы і згоды".

Што тычыцца фінансаў, дык С. А. Корф ў першую чаргу падымае пытаньне аб Дзяржаўных Даўгох Расеі і лічыць, што яны павінны быць раскладзены на ўсіх сяброў фэдэрацыі. Затым лічыць ён патрэбным вылічыць кошт ваенных, зялезна-дарожных і марскіх будоўляў і вярнуць іх кошт Маскоўшчыне. Зусім зразумела, што і залатыя запасы павінны быць, як непраўдзіва атрыманыя ад бальшавікоў, — зьвернуты ў Фэдэральную Касу. Аб валюце і рэформе фінансаў, аб валютах фэдэральных частак, аб дзяржаўных фэдэральных выдатках у будучыні — аўтар не абмовіўся ніводным словам.

Дзяржаўны строй — няясны.

З аднаго боку нібы-та аднапалатныя, з адказнымі перад імі міністэрствамі, нацыянальныя рэспублікі, аб'яднаныя ў ў фэдэрацыю і маючыя фэдэральную палату, кампэтэнцыі якой падлягае агульна-фэдэральнае праўадаўства і перад якой адчытываецца Агульна-Фэдэральны Урад.

З другога боку — „форма ўрадаваньня" павінна яшчэ вырашыцца Устаноўчым Соймам расейскага народу (аўтар усюды гаворыць аб Маскоўскім Цэнтру, а тутака неяк нявыразна ужывае тэрмін расейскага народу), і фэдэральных Палатаў павінна быць дзьве: адна — па прынцыпу роўнага дэлегаваньня ад ўсіх сяброў фэдэрацыі — Верхняя Палата, другая — агульнымі выбарамі зложаная — Ніжняя Палата; апрача таго, мусіць быць „глава", аб якой зусім не гаворыцца нічога.

Тактыка фэдэральнай палітыкі павінна быць — тактыкай „мірнага, сяброўскага згавору паміж цэнтрам і акраінамі".

Тутака ўжо зусім мала ясносьці.

Але ня гэта важна для нас.

Для нас важна п с і х а л ё г і ч н а я старана ўсіх гэтых публіцыстычных расейскіх спробаў.

Для нас важна тое, што людзі, ня лічыўшыя навет магчымым ужываць самае слова беларус, людзі, бачыўшыя ў Беларусі не асобную старонку, а толькі „Заходні Край" — пачынаюць нарэшце вызнаваць свае памылкі і шукаць з іх выхаду.

Гэта для нас ёсьць заставаю таго, што ў іх галавах пачала працаваць эвалюцыйная думка, якая, — праз праекты аўтаноміяў, фэдэрацыяў і саюзаў, — давядзе, нарэшце, расейскіх палітыкаў і дэмакратычную інтэлігэнцыю да шчырага вызнаньня ўсіх нашых патрэб і правоў.

Кастусёнак.

*) С. А. Корф лічыць патрэбным падзяліць Сыбір на дзьве часткі: Заходнюю і Далёка-Усходнюю.

Чаму?

Чаму гэта ў жыцьці нямілым
Няпраўда, дзе вокам ня кінь?
Чаму адным славу, і сілы,
І шчасьце жыцьцё аддзяліла,
Другім толькі гора,— хоць згінь!
Чаму гэта ў полі няроўна
Пад сонейкам краскі цьвітуць?
Чаму адны вабяць чароўна
Сваім хараством нявыслоўным,
Другія, — схаваўшысь, растуць...
Ніхто й ня шукае іх, сьпячых
Між мяккай шаўковай травы,
І ласк ім шкадуе гарачых
І сонца, і вецер, што плача
Над імі ў імглістыя дні...
Чаму, навет, ніваў палоскі
Няроўна на сонца глядзяць?
Чаму адны ліпкі, бярозкі
Шумяць, шалясьцяць каля вёскі,
Другія і ў восень маўчаць?
Чаму гэта ясныя зоры
Парознаму ў небе блішчаць,
Рассыпаўшысь гдзесьці ў прасторы,
Адны ткуць са срэбра вузоры,
Другія, — дык ледзьве гараць?
Чаму адна песьня аб долі
Аб шчасьці прыгожым пяець,
Другая, губляючы ў полі
Свае пераліvы, ніколі
Да шчасьця душу не завець?
Чаму ёсьць няроўнае гора
На сьвеце халодным, благім?
Адно — забываецца скора,
Другое — глухое як мора,
Увесь час раніць смуткам сваім?
Чаму адны вечна працуюць,
Іх век — няпрыхільная ноч,
Другія ўсё жыцьцё сьвяткуюць,
Іх сны і надзеі гадуюць,
А гора — хаваецца проч!
Чаму штось вякікая доля
Стварыць наказала адным,
Іх — знаець і шчасьце, і воля...
Другіх — няпрыметна ніколі,
Пакрыўджаных Богам самым...
Ня ім клікаць, цёмным і кволым,
Да новага шчасьця людзёў:
Ніхто й не пачуець іх мовы,
А вецер разьвееець іх словы
Між сіняй імглы небясоў...
Чаму? Мо' няроўна вышою
Для ўсіх зьзяе сонца з нябёс?
Мо' толькі' для моцных душою
Вясна луг пакрыла травою
І зяляньню сьвежаю лес?
— Не, ласкі свае падзяліла
Нам сонейка роўна...Усё
Праменьнямі густа абліла
І толькі у сьвеце нямілым
Няпраўда, і зьдзекі, і зло!

Натальля Арсеньнева.

Бяжэнец.

На беразе Чорнага мора, і з боку высокай скалы, задумаўшысь цяжкаю думай сядзеў беларус малады. Уздымалась і пенілась мора, сярдзітая хваля гула, і поўна магучага жыцьця пучына марская была. Над ёю бакланы лятáлі (сярдзітага мора радня), іх белыя крыльлі блішчалі у зьзяньні летняга дня. Было гэтак дзіўна ігрышча тых шумных і пеністых хваль, што быццам скале захацелась пабегчы у нудную даль. Злы вецер на сінім прасторы, як зьвер малады, завываў і хвалю за хваляй, як горы, на бéраг пустынны ўзганяў. І беглі, і гналіся хвалі, на бераг ўзьляталі, раўлі, к каменьню да ног беларуса, як гады якія, паўзьлі.

Ды песьняў тых дужага мора ня чуў той дзяцюк малады... І велькую муку казалі і вочы і твар яго бледны, худы. Забыўся на буру марскую, сядзеў ў няпрытомнасьці ён, — аб роднай краіне далёкай яму сьніўся радасны сон.

Як быццм на беразе Нёмна пад ліпай ён змрокам сядзіць, а родная рэка плюскоча і хваляй вясёлай бяжыць. Сямейка уся каля хаты вячэру спраўляе сваю, плыве ў небе месяц рагаты, зязюлька гукае ў гаю. Над рэкай ў садочку зялёным Марылька сьпявае яго, з далёкай Расеі чакае бяжэнца — каханка свайго...

Сядзіць ён пры Чорнаму мору, а думкі, ак хвалі шумяць, і мора то стогне, то вые, бакланы так нудна крычаць. Сядзіць ён — аж покуль і з неба на зямлю ня спусьціцца змрок, — і льюцца гарачыя сьлёзы і з вочаў на мокры пясок...

Юзік Хрышчановіч.

Лепей зусім не галасаваць, чым галасаваць на сваю бяду.

Восень.

Восень халодная, восень аблочная
Да нас адкулесьці знова прыйшла,
Зноў свае песьні доўгія, смутныя
Ты нам з сабой прынясла.

Восень жыцьця Беларусі радзімай
Цягнецца з году у год,
Голад і холад, сьмерць і нядолю
Церпіць пакутны народ.

Церпіць і веры свaёй ня кідае, —
Мо' калі прыдзе вясна...
Божа вялікі! пашлі гэта шчасьце
І разбудзі нас ад сна.

Дай, каб-жа кветкі вясны Беларусі
Пад тваёй добрай апекай ўзыйшлі,
Каб і чужынцу вялікай адплатай
Гэтыя кветкі былі!

Мікола Буцылін.

Чутае над возерам.

Няма нічога прыемна-смутнейшага, як слухаць падземную музыку, музыку з таго сьвета...

Падземныя мэлёдыі непадобны да грубога, прымітыўна — вясёлага ці прымітыўна-плачлівага граньня нашага сьвета. Яны такія далікатныя, такія ціха-прыглушоныя, што нам, тутэйшым жыцельнікам, трудна расслухаць, калі там, у сьценяў загробнага жыцьця, канчаецца вальс шляхоцкага банкету і пачынаецца хаўтурны марш пры пахаваньні зацнага пана...

Страшна і жудасна-прыемна слухаць падземныя мэлёдыі.

Як нявымоўна-пакутныя весьці аб марнасьці сьвета, весьці нам, малым і дробным, ад даўней жыўшых, вялікіх у свaёй вечнасьці людзей, выплываюць падземныя гукі з-пад гары, над возерам, там, дзе нямеюць струпехлыя, мізэрныя руіны магнацкага палаца і касьцёла. Месяц абліваець белым сьветам шэрае, заімшэлае круглае і буйное каменьне фундамэнту і чырвона-бурую моцную, а пакрышаную цэглу. Ад дзікага зельля, парослага на хрыбціне мураванае сьцяны кладуцца на яе чорныя сьцені. Дробна серабрыцца, водаль ад чароду, вада на возеры, сьпяць на гэтым беразе убогія драўляныя будынкі сучаснага люду, а падземныя гукі прыглушона і плаўна гудзяць, пад гарою. Ні-то вальс, ні-то хаўтурны марш...

Заплюшчыўшы пасьмяротнаму вочы, сядзеў-бы вечна і слухаў-бы разьлітую ў цішы падзямельля мэлёдыю. У ваабражэньні праносяцца вагам ідучыя ў вальсе сьцені даўда-даўна памёршых нябожчыкаў — бледныя, сьмяротна-бязмоўныя... Згаслыя вочы паняў шаснаццатага сталецьця уставіліся ў вечны прастор. Сатлеўшыя вайсковыя ўборы іхных кавалераў гіпнатызуюць сваім незнаёмым харaствам.

А гукі вальса глуха, нявыразна паніжаюцца і пераходзяць у хаўтурны марш. Пануры касьцельны звон ледзьва чуецца ў мелёдыі. Стройная і даўгая пахавальная працэсія рушыцца ад белага палацу к расчыненаму касьцёлу. Сьпераду аркестар музыкантаў. Далей рота ўзброенай пяхоты - почту мерна адбівае тахт пад музыку. За вайсковымі два сівых дзяды з вялізнымі запаленымі празрыста-белымі і спавітымі пазалотаю сьвечамі ў руках, а між іх трэці, яшчэ сівейшы і друзьлейшы, нясець чорны крыж з Расьпятым. За імі ў дзьве паралельныя чарады ідуць чорныя са зьнятымі чорнымі шапачкамі ксяндзы.— Адна чарада голеных лацінікаў, другая —барадатых уніятаў. За імі чырвоны біскуп у рагатай майсееўскай кароне. Тады ўжо ступаюць пад цяжкае, глухое гудзеньне аркястровых басоў пара за параю вараныя коні ў хаўтурных гунях з цяжкімі кутасамі,—цягнуць катафалак... Балдахін з крыжыкам на версе гутаецца ў плачлівай песьні маршу, а пад ім моцна ляжыць цынковая труна з залатымі гербамі па бакох, прыбраная зялёвымі хвойкамі і сьвежа нарванымі, яшчэ не павятымі белымі, жоўтымі і сінімі красачкамі. Зараз за труною ідзець пануры сівавусы пан ваявода, раскошнік марнага сьвету, прыціснуты неспадзейнай сьмерцьцю пані-жонкі. Згаслыя вочы арла залатога веку Беларусі ўтупіліся ў вечны прастор... За крокаў дваццаць, зьдзержываючы напор вялікай чарады, ідуць паны старасты, дзяржаўцы, сотнікі, харуговыя і пані засмучоныя. А ў той згрудженай чарадзе—драбнейшая шляхта і за ёю тысячы падданых ваяводы, што з самых дальніх ваколіцаў сабраліся прапусьціць яе міласьць паню-ваяводзіну, ясную паню на вечны супакой.

Гудзе падземная музыка... глушэе... сьціхае... нікне...

Зьнікаець усё, і толькі быльнік зьвініць на руінах ды вадзіца на возеры дробненька серабрыцца. Сьпяць убогія драўляныя хаткі.

Няма ўжо музыкі, трудна расслухаць,—толькі ў вушох яшчэ стаіць успамінак мэлёдыі, быццам зямля, сьціхаючы, дрыжыць яшчэ ледзьва чутным водгульлем.

Дрыжыць, дрыжыць і паволі глуха моўкнець, як і музыка падземная.

Максім Гарэцкі.

Зіма.

Зіма ізноў. Трашчаць марозы.
Мяцеля плачаць, і пяець,
І косы рэдкія бярозы
З дзіклівым хохатам дзярэць.
Або бязьлітасна кідаець
Іх жменьмі поўнымі на лёд
І разам з брудам замятаець
Мятлой сваёю у сумёт.
Або абняўшыся з нячыстым,
Тым палюбоўнікам сваім,
З дзіклівым рогатам і сьвістам
Танцуець, круціцца і з ім...

І сумна я гляджу на гэты
Шалёных, дзікіх духаў баль!
Бярозы жаль... О доля, дзе ты?
І я-ж такі... Самога жаль!

Янка Пачопка.

Скажы!

Гэтых вочах ясны сьвет,
Постаць і аблічча —
Ах, зрабілі, што ня сьлед:
Мучаць хлопча, клічуць.
Як русалка, ўся яна
Пераменна, квола:
Вось зіяе, як вясна,
Раптам — невясёла.
Часам гутарку зачне,
Ці пяе нясьпехам,
Потым гляне на мяне
І абдарыць сьмехам.
Яе-ж погляд, яе сьмех...
Дзе ад іх мне дзецца?
Любіць сэрца... як на грэх
Б'ецца птушкай ў клетцы.
Чую, кажа: — не блажы,
Пакінь, міла, кпіны,
Калі любіш, дык скажы
А ня муч хлапчыны.

Валадзімір Жылка.

Дубовы лісток.

Майму прыяцелю Кс. Пятроускаму.

Высах ты, бедны, лісточак дубовы.
Гоніць ўжо вецер цябе праз дубровы, —
Ці знаеш куды?
— Бура дуб ў полі паламала крэпкі,
Мяне адарвала ад роднае веткі
І гоніць сюды...
Жыў я вясёла, ня знаў недахватка,
Была ў мяне мілая карміліца-матка,
Ня знаў я бяды!
Бяздомны цяпер блукаюсь па гаю,
Сваей роднай веткі ужо не спаткаю,
Адзін заўсягды.
Сячэць мяне дождж, прабірае мароз...
Цяжка! А плакаць ня маю ўжо сьлёз.
Ня жалюсь тагды.
Усё аджывае, як прыдзе вясна,
Збудзіўшысь вясёла ад доўгага сна. —
Я сохну з нуды...

Янка Быліна.

* * *

Рэчка ціханькім шаптаньнем ў сэрцы жаль спыняе, тымі дзіўнымі струнамі чары наганяе...

Як гамоняць перакаты, слухаць гэтак міла; па каменьню як іграе, сэрца ціха ные.

Не аддам цябе я, родны край мой беларускі, з тваім полем, цёмным борам, паласою вузкай.

Ты у сэрцы захаваны матчынай рукою, што пяяла над калыскай пра жыцьцё, нядолю.

Дала запаведзь такую — век цябе кахаці, ні на якія багацьці цябе не мяняці...

Буду моцна, буду шчыра ў сэрцы век трымаці,—не зьмяню, чаму з маленства навучала маці.

М. Н. Лапіцкі.

Злажыў 17/XI 1921 г.

Песьня над калыскай

Хлопчык адзінокі,
Яначка мой мілы,
Ціха спачывай,
Бацька твой далёка,
Там кладзе ўсе сілы
Ен за родны край,
Баю, баю, бай.
Хоць і гінуць сілы,
Але час настане —
Зможам мы ў баю.
І тады, мой мілы,
Будзем грамадзяне
Мы ў сваім краю.
Баю, бай, баю.
І тады народу
Добра будзе, дзетка,
Шчасны будзе край.
Запануе згода,
Будзе край у кветках, —
Прыдзе вечны май.
Баю, баю, бай.

Я. Журба.

На форце

Спакой і ціш ў яго мурах,
Жаўнёраў ня відаць ў мундзірах,
Прабіт жаўнерні*) моцны дах,
Вада стаіць у капанірах,
Суніцай*) парасьлі пакаты,
Гарэшнік буйны у равах,
Паміж кустоў ржавеюць краты...
Спакой і ціш ў яго мурах.

Алесь Смалевец.

*) казармы
*) па заходня-беларуску—пазёмкі.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ.

„Вольныя“ „выбары у Сойм.

М. Рудоміна, Віленск. пав., 29 сьнежня 1921 г. Сюды прыяжджаў Начальнік 4-га раёну пан Ясевіч і намаўляў усіх жыхароў галасаваць на выбары ў Сойм. Выяжджаючы ён даў солтысу два лісты, каб солтыс хадзіў і запісываў на адным лісту тых, хто згаджаецца, а на другім — хто адмаўляецца ад выбараў. Калі хто адмаўляўся запісацца, солтыс м-ка Рудоміна пераказваў словы пачальніка раёну, што такія будуць арыштаваны і адасланы ў м. Яшуны, дзе знаходзіцца канцылярыя раёну. Дзеля адсутнасьці інструктароў ад запраўдных беларускіх арганізацый, сяляне ня ведаюць, што ім рабіць у такіх выпадках.

Хітрыкі горадзенскага школьнага інспэктара.

Беларуская школа ў м. Крынках Горадзенскай губ. і павету на 6 годзе свайго істнаваньня была зачынена польскаю ўладаю, а вучыцель быў звольнены бяз ніякіх прычынаў. Жыхары моцна стаялі за істнаваньне свае роднае школы і не давалі спакою павятоваму інспэктару. Аж наканец ён запрапанаваў, каб дзеці беларускія, каторыя жадаюць вучыцца пабеларуску, ішлі запісывацца да „керовніка шкул повшэхных“, і калі напішацца ня меней, як 60 вучняў, будзе йзноў істнаваць беларуская школа з беларускім вучыцелем. Запраўды адзін сьмех: у беларускай школе дзяцей беларускіх было больш за сотню, а наш інспэктар дазваляе, калі толькі будзе ня менш, як 60. Дзяцей напісалася каля дзьвёх коп (120), і павятовы інспэктар зрызыкаваўшы прыслаў „беларускую вучыцельку“, вучыцельку бяз мовы — чыстую варшавянку. Цяпер ідзе навука ў беларускай школе з польскаю выкладовую мовою, беларуская мова — як прадмет, па аднэй гадзіне ў дзень, адсунутая на 4 лекцыю. На беларускіх лекцыях варшавянка гаворыць памаскоўску. Жыхары нездаволены гэткім пастункам насьмешкаю і шукаюць праўды дзе ў іншым месцы, да павятовага інспэктара не зварочваюцца. Мо' павятовому інспэктару само сумленьне падскажа адкрыць на праўду вочы.

Янка Вехаць.

М. Радашкавічы.

(Вялейскага павету).

У нашай воласьці зусім мала такіх ягомасьцяў, якія залічаюць сябе палякамі. Гэта выявілася асабліва яскрава на сходзе прадстаўнікоў вёсак, дзе мы выбіралі валаснога старшыню. З усяго аграмаднага сходу толькі трое знайшлося людзей, якія лічаць сябе палякамі і якія дзеля гэтага хацелі паставіць свайго кандыдата (аднаго з гэтых трох) галавою воласьці. На выбары прыехаў навет павятовы польскі стараста з Вялейкі. Успомненая тройка трымалася надта сьмела, востра, паваршаючыся над „хамамі“. Праўда, ў прыватным жыцьці яны стараюцца трымацца ціха, няпрыкметна і нібы лагодзяць навет з сялянамі, а ў вечары, як толькі сьцямнее, дык яны нікуды і не паказываюцца, але тут, на сходзе, трымаліся яны надта папанску. А былі гэта шляхцюк Кучынскі Міхал, які і ня мае права быць на нашых сходах, бо яго зямля ня ў межах цяперашняе Радашкоўскае воласьці, а заграніцай пад бальшавікамі, другі — Кульчыцкі, чалавек прыезны з Польшчы, які служыць камісарам у двары Малыя Бакшты, а трэці—Белазор якога фальварак нейкім цудам нядаўна апынуўся на гэтым баку ад гранічнае лініі. Мусіць ён — важны ягомасьць, бо як у нас кажуць, дзеля яго навет зрабілі вялікае калена, каб выразаць яго фальварак на гэты бок.

Гэтая тройка, асабліва Кучынскі, старанна праводзілі перадвыбарчую кампанію. Кучынскі у „сваім“ каапэратыве у м. Радашковічах падкупляў выбаршчыкаў селядцамі, раздаючы іх дарма, абы толькі выбаршчыкі галасавалі за яго.

На сходзе выявілася, што сяляне аднагалосна хочуць мець сваім старшынёю грамадзяніна Рабушку, які пры палякох і дагэтуль быў старшынёю. Але панком гэным хацелася паставіць свайго кандыдата. Не абыйшлося і без інцындэнтаў. Калі двое з выбаршчыкаў адважыліся навет пры павятовым старасту сказаць, што воля народу ужо выявілася, а што Кучынскі навет ня мае права быць на сходзе, бо ён чужаземнік, дык гэны Кучынскі удаў гэтых сялян, кажучы старасту, што гэтыя выбаршчыкі Тадэвуш Грудзінка і Сымон Ходзька агітуюць проці яго кандыдатуры. Стараста войстра зьвярнуўся да гэтых сялян і запісаў іх імя і прозьвішча. Калі што-небудзь станецца з гэтымі людзьмі, дык уся воласьць будзе ведаць, што гэта — справа рукі Кучынскага.

Цікава, будуць зацьверджаны гэтыя выбары нашы, ці не. Стараста, як было відаць з усяго, нездаволены; а яшчэ больш нездаволены Кучынскі, якому надта хочацца быць „wójtem“ над „хамамі“.

К.

Хто падасьць голас за аляксюкоускі сьпісак, той зробіць вялікую шкоду беларускай справе і працоунаму люду!

Вялейскі павет.

У нас нядаўна адбыўся набор рэкрутаў у польскую армію. Забралі нашых даяцюкоў, якія радзіліся ў 1900 і 1899 годах, і па пісьмах, якія атрымоўваліся ад іх, нашы беларусы апынуліся парассыпанымі па розных местах Польшчы. Раней, у часы панаваньня Расеі, прымушалі нашу моладзь служыць у войску расейскім дзе-небудзь у Вятцы, у Сімбірску, у Маскве, у Сыбіры; цяпер таксама вывозяць чым далей ад нашых родных межаў, у Конгрэсувку—ў Каліш, у Радом, у Варшаву, у Кракаў.

У недалёкім часе мае адбыцца набор рэкрутаў, якія радзіліся ў 1898, 1897, 1896 і ў 1901 гадох. Ужо гэта вядома ў гмінах і ужо шыкуюцца сьпіскі новых порцыяў нашай моладзі, якую чакае лёс набываньня польскае культуры.

М.

Беларускі народ.

Ен лясы сьцерабіў і на рэкі сьцягаў, там плыты з іх рабіў — за граніцу сплаўляў. Ен і горы капаў, і балоты сушыў, ён і шпалы часаў, сьлед чыгункі масьціў. Камень ў кучы вазіў, малатом драбаваў, на шашу загрузіў, яго там трамбаваў. Яшчэ мала, што тут ён свой пот ліў і кроў, — бо вось кінуў свой кут, шукаць працы пайшоў; ў месьце к фабрыцы стаў, руду плавіў, паліў, ці матэрыі ткаў, або цукер варыў. І ў Амэрыку плыў; да Сібіру зайшоў, — ўсюды пот ён свой ліў, ўсюды працу знайшоў. А як зямлю пачне пад пасеў прыбіраць, люба стане глядзець, трэба дзякуй сказаць; Вось і дзіва ўсё тут: на бясплоднай зямлі, бульбы й хлеба ёсьць пуд, многа яблык у гальлі. І ні холад, ні жар не зборолі цябе, згартавалі твой твар і ў вагні і ў вадзе...

Дзядзька Язэп.

ХРОНІКА.

Гмінны урад з панскіх слуг.

У гмінным урадзе Вязынскай гміны, Вялейскага павета, войтам—сын панскага пастуха з фальварка Вязынкі пана Гіцэвіча; сэкрэтаром—сын панскага аканома з фальварка Располя таго-ж пана; памоцнікам сэкрэтара—сястра панскага ляснікa з фальварка Яловае таго-ж пана. Адзін толькі памоцнік войта—месьцячковы жыхар, але й той прыхільнік пана Гіцэвіча. Фактычна гмінныя справы разьбіраюцца ў палацы абшарніка, пана Гіцэвіча.

Салодкі цукер для ксяндза.

Ксёндз з м. Ільлі Вялейскага павету езьдзіць на стайковых коні па цукер аж за 30 вёрст у Вялейку. Праваслаўны сьвяшчэньнік і рабін гэтага права ня маюць.

Нявучоная вучыцелька.

Польская вучыцелька ў в. Латыгалі Вязынскай воласьці кажаць, што „сонца круціцца каля зямлі", а не зямля каля сонца. Мабыць, у Галіцы так і ёсьць, бо вучыцелька галічанка, а прыехала сюды абпалячываць беларусаў. Для гэтага вялікай адукацыі непатрэбна.

Пражыў 117 гадоў.

У вёсцы Жада Стафанпольскай воласьці, Дзісенскага павету, памёр сёлета селянін Янка Ганчаронак, каторы пражыў 117 гадоў.

У справе перасылкі нашых газэт.

✦ Просім пана начальніка 5-га раёну Дзісенскага павету не задзержываць у м. Лужкох легальных беларускіх газэт.

✦ Просім панну Маеўскую не рабіць з Вязынскай гміны Вялейскага павету непрадугледжанага законам цэнзурзага камітэту для незалежных беларускіх газэт.

✦ У м. Орлі Лідзкага павету беларускія газэты, якія прыходзяць у воласьць сялянству, пісарам гэтае воласьці Дуброўнікам зьніштажаюцца і паляцца ў печы.

Таксама бывае з беларускімі газэтамі ў м. Жалудку.

✦ Вядомага нашага мастака-маляра Язэпа Драздовіча цягнуць у Дзісенскім павеце пад суд, як „беларускага дзеяча, агітатара беларускасьці супроць польшчыне, пашыраньніка беларускіх газэт" і г. д. Да судовай справы далучаны, як натуральныя даказы №№ 2 і 3 „Беларускіх Ведамасьцей" і №№ 26, 27, 28 і 29 „Кгупісу".

Войт загубіў людзей.

У палове кастрычніка месяца 1919 г., сялянамі Курылавіцкай воласьці, Лідзкага паведу, быў сарганізованы каапэратыў пад назваю „Працоўнік". Пры выбары ураду каапэратыва войт Валадзімір Дайліда пачаў назначаць ў урад сялян, якія яму падабаліся. Тагды выбарнымі з сялян Аляксеям Нярэтка, Аляксандрам Сьліжам і Аляксеям Дубіцкім было поднята пытаньне, па якому праву панам войтам назначаюцца ў урад людзі, а ня выбіраюцца агульным сходам. На гэта войт нічога не адказаў, а толькі данёс жандарам, што гэта камуністы, якія тут вядуць агітацыю проціў польскае ўлады. Усіх траіх арыштавалі і адправілі ў Дом бліп у турму. Вярнуўся да дому з іх толькі Дубіцкі Аляксей, дзякуючы хваробе—галоднаму тыфу. Памёр Аляксандар Сьліж, Аляксей Нярэшка прапаў бяз весьці. Усе клопаты сялянства нічога не памаглі.

Кандыдатура кс. Пятроўскага.

Польская народніцкая арганізацыя „Одродзэне" зьвярнулася да вядомага беларускага дзеяча, кс. Пятроўскага, з прапазыцыяй даць пазваленьне паставіць яго імя на першым месцы ў выбарным сьпіску „Одродзэня". Кс. Пятроўскі ня даў на гэта згоды.

Звальненьне катаржнікаў.

Перад сьвятам п. Мэйштовіч дакрэтам саўсім звольніў катаржнікаў, якія мелі да 8-мёх гадоў астрогу.(„Ран".)

„Виленская Мысль".

У суботу 31 сьнежня выйшаў № 1 газэты „Виленская Мысль", у якой знаходзім імёны Сірыуса, Вл. Самойла, Г. Мэйціна. „Вил. Мысль"—незалежны, дэмакратычны, грамадзка-палітычны і літэратурны орган.

Лекцыя ігумена Піліпа.

31 сьнежня ў Вілен. Беларускай Гімназіі ігумен Піліп прачытаў лекцыю: «Гісторыя царквы на Беларусі».

✦✦✦✦

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны Грамадзянін

Рэдактар!

Пазвольце мне абвясьціць праз Вашую часопісь вось які напамінак:

У пачатку м. лютага г. г. — я меў здарэньне перадаць праз пана Д-скага (на ўмовах ганаровага слова) у Бэрлінскае Кнігавыдавецтва „Вызваленьне, — на выданьне маю рукапісь — шасьцімесячнай маей працы Беларуска-расейскую тэрміналёгію па —„Анатоміі і фізыялёгіі цела чалавека" — будучы пэўным што памянёнае кнігавыдавецтва не занядбаліцца з хуткім выданьнем гэтага пільна патрэбнага тэрміналягічнага матар'ялу для ўжо пачынаючых у сваім істнываньні Беларускіх Вышэйшых школ (як Унівэрстэт і г. д.) — але вычакаўшы аж дзесяць месяцаў часу, бя нікага рэзультату. — Маю гонар давясьці да ведама паважаных кіраўнікоў справамі вышэй памянёнага кнігавыдавецтва, што калі ў працягу апошніх двух месяцаў да году — ня будзець прыступлена да выданьня пад маім прозьвішчам маей вышэй адзначанай працы і ня буду мець у гэтым афіцыяльнага запаўняньня, — буду лічыць сябе ў маральных правох — не чакаць далей.

З глыбокаю пашанаю: Язэп Драздовіч.

15 лістапада 1921 г.

30 сьнежня 1921 г.

Нямецкія маркі	17
Осты	16,80
Фунты	12300
Даляры	2900
10 руб. золатам . . .	15000

Беларускі гістарычны календар.

862 г. — установлены славянскія літэры.
870 г. — хрысьціян. вера падзялілася на правасл. і каталіц.
1101 г. 14 красав. — † знамяніты князь Усяслаў Полацкі.
1147 г.—† пісьменьнік Клімент Смаляціч.
1182 г. — † паэт Кірыла Тураўск
1377 г. — † князь Альгерд, пры якім беларуская мова прызнана гаспадарственаю.
1410 г. 15 чэрвеня — гістарычны бой з немцамі пад Грунвальд.
1490 г. — радзіўся вялікі дзеяч і пісьменьнік Францыск — Юрый Скарына
1514 г. 8 верасьня — нязвычайная пабеда князя К. Астрожскага над маскоўцамі пад Воршаю.
1517 г. 6 жніўня — пачатак беларускага друку.
1525 г. — адчынена першая друкарня у Вільні [беларуская— Ф. Скарыны.]
1546 г. — радзіўся пісьменьнік Тодар Еўлашэўскі.
1569 г. 5 чэрвеня — Літва і Беларусь прысілены былі на сойме у Любліне злучыцца з Польшчаю.
1570 г. — начало друкавацца беларускае Евангельле Васіля Цяпінскага.
1587 г. — выйшаў першы календар пабеларуску.
1588 г. — выйшаў друкаваны Літоўскі Статут (законы пабеларуску.
1596 г. 9 кастрычніка — пачатак царкоўнай уніі (на саборы у Бярэсьці).
1629 г. 12 лістапада — праваслаўныя забілі у Віцебску уніяцкага біскупа І. Кунцэвіча.
1661 г. 1 лютага — мястаўшыя жыхары Магілева перабілі гарнізон маскоўцаў да аднаго чалавека.
1697 г. — замест беларуск. мовы апалячаныя паны прызналі афіцыяльнай мовай — польскую.
1728 г. — † пісьменьнік - уніят Лявон Кішка
1767 г. 18 сакавіка — акт Слуцкай канфэдэрацыі з пратэстам супроць гвалтаў на праваслаўнымі.
1772 г. 26 красавіка — далучэньне Усходн. Беларусі да Расеі
1782 г. — радзіўся аўтар „Беларуск. Энеіды" В. П. Ровінскі
1790 г. — радзіўся пісьменьнік Ян Баршчэўскі.
1793 г. 11 ліпня — далучэньне Меншчыны да Расеі.
1793 г. — далучэньне Беласточчыны да Прусаў.
1795 г. 15 красавіка — далучэньне заходн. Беларусі да Расеі.
1797 г. — радзіўся паэт Ян Чачот.
1807 г. — да лучэньне Беласточчыны да Расеі.
1807 г. — радзіўся паэт Вінцук Дунін-Марцінкевіч.
1814 — радзіўся першы беларускі паэт-пісьменьнік з мужыкоў ПаўлюкБахрым (з м. Крошына Менск г.)
1827 г. — радзіўся пісьмен.-этнограф П: М. Шпілеўскі.
1837 г. — напісана поэма „Тарас на Парнасе".
1839 г. 25 сакавіка — скасавана унія.
1840 г. — радзіўся бацька нашага адраджэньня вялікі народны пясьняр Францішак Багушэвіч (ен-жа Мацей Бурачок і Сымон Рэўка).
1851 г. — † Я. Баршчэўскі; радзіўся паэт Янка Лучына
1861 г. 19 лютага — абвешчаньне вольніцы для сялян.
1863 г. — рэвалюц. Кастусь Каліноўскі выдаваў падпольную газэту пабеларуску „Мужыцкая праўда"
1865 г. — забаронена друкаваць кніжкі пабеларуску.
1870 г. — выйшаў у сьвет вялікі беларуска-маскоўскі слоўнік Івана Насовіча.
1881 г. 28 мая — радзіўся правадыр новага беларускага руху Іван Луцкевіч.
1882 г. 25 чэрвеня — радзіўся Янка Купала.
1882 г. — радзіўся Якуб Колас
1884 г. 17 снежня — † В. Д.-Марцінкевіч.
1887 г. — радзіўся паэт Алесь Гарун.
1892 г. — радзіўся паэт Максім Багдановіч.
1900 г. — † Ф. Багушэвіч (пахован у м. Жупранах Ашмянскага пав.)
1903 г. —заляжылася Беларуск Рэвалюцыйная Грамада
1906 г. 14(1) верасьня выйшла першая легальная газэта на беларускай мове «Наша Доля».
1906 23 (10) лістапада — выйшла «Наша Ніва».
1916 г. 5 лютага — † пясьнярка рэвалюц. Цетка (П.Пашкевіч)
1917 17-31 снежня адбыўся у Менску Першы Усебеларускі Кангрес.
1917 г. 12 мая (ст. ст.)—†Максім Багдановіч (пахован у Ялце.)
1917 г. 6 жніўня — адбылося сьвяткаваньне памяці Ф Скарыны і 400-лецьця беларускага друку.
1918 г. 25 студня — адчынілася Беларуск. Навуковае Таварыства у Вільні.
1918 г. 25 сакавіка — Рада Белар. Народн. Рэспублікі абвесьціла незалежнасьць Беларусі.
1918 г. 20 мая — † пісьменьнік Карусь Каганец.
1919 г. 1 студня — бальшавікі абвесьцілі незалежную Белар. Савецкую Рэспубліку
1919 г. 20 жніўня — † Іван Луцкевіч.
1920 г. 28 ліпня — † Алесь Гарун.

М. Г.

Запісывайцеся у Таварыства Беларускае Школы.

Рэдактар-Выдавец М. ГАРЭЦКІ.

Друкарня „ДРУК", Субач 2.